

DJEČJI VRTIĆ MALI ISUS
DON KLEMENTA TADINA 17
21 214 KAŠTEL KAMBELOVAC
TELEFON /FAX: 021 262 152
WEB: www.dvmi.hr
e-mail: dvmisus@gmail.com

**PROGRAM KATOLIČKOGA VJERSKOG ODGOJA
DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

DJEČJI VRTIĆ MALI ISUS

Kaštel Kambelovac, ožujak 2017.

Sadržaj

Uvodne napomene	2
Uvod	4
1. Polazišta Programa katoličkoga vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi.....	6
1.1 Ciljevi i zadaće katoličkoga vjerskog odgoja u predškolskoj dobi.....	8
2. Ustrojstvo Programa.....	9
2.1 Odgojne skupine	12
2.2 Nositelji i izvoditelji Programa.....	12
2.3 Zadaće odgojitelja u Programu	12
3. Materijalni uvjeti potrebni za provođenje Programa.....	12
3.1 Kutić za vjerski odgoj u kojemu se nalazi	12
3.2 Kateheza Dobroga Pastira.....	12
4. Odgojno-obrazovni rad	13
4.1 Tematske jezgre i sadržaji.....	12
4.2 Kalendar događanja	12
4.3 Tematska i sadržajna perspektiva Kateheze Dobroga Pastira.....	21
5. Njega i skrb za tjelesni rast i zdravlje djece u Programu	25
6. Obrazovanje i usavršavanje odgojnih djelatnika.....	27
7. Suradnja s roditeljima.....	27
8. Suradnja s vanjskim ustanovama	28
9. Vrednovanje Programa.....	29
10. Financiranje Programa.....	30
11. Zaključak	30
12. Prilozi	31

Uvodne napomene

Nakon što je Hrvatska biskupska konferencija 1992. godine odobrila, a ondašnje Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske verificiralo okvirni *Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima*, učinjeni su prvi povijesni koraci ustroja katoličkoga vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama Republike Hrvatske.

Slijedom zahtjeva *Ugovora između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama* (29. siječnja 1999.), radna skupina Mješovitog povjerenstva Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije i Ministarstva prosvjete i športa pristupila je realizaciji zahtjeva iz *Ugovora* te na temelju dopisa ministra prosvjete i športa (4. travnja 2001.) priredila i uskladila Program katoličkoga vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama. Posebno se to odnosilo na potrebe provedbe *Zakona o predškolskom odgoju* (čl. 15.).

Sredinom 2001. godine, pod vodstvom tadašnjega predstojnika Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije *dr. Milana Šimunovića*, više savjetnice NKU-a HBK za predškolski vjerski odgoj *s. Katarine Pišković* te voditeljice Povjerenstva za Katehetsku školu za predškolski vjerski odgoj *Brankice Blažević*, dipl. pedagoga, zajedno s *dr. Alojzijem Hoblajem*, prethodno višim savjetnikom za predškolski vjerski odgoj i autorom prvoga okvirnog Programa te ondašnjim profesorom religiozne pedagogije i katehetike na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, a uvažavajući mišljenje Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske, izrađen je *Program katoličkoga vjerskog odgoja djece predškolske dobi*.

Na jesenskom zasjedanju Hrvatske biskupske konferencije u studenome 2015. godine biskupi su odobrili obnovljeno izdanje *Programa katoličkog vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi*, nakon toga je uslijedila i verifikacija od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta u siječnju 2016. U obnovljenom *Programu* se nalazi i *Program Kateheze Dobroga Pastira*.

Ovdje donosimo *Program katoličkoga vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi u Dječjem vrtiću Mali Isus* (u daljnjem tekstu *Program*) koji je usklađen s promjenama propisa u posljednjih nekoliko godina, a koji uređuju sustav predškolskog odgoja i obrazovanja:

- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (2013.);
- Državni pedagoški standard (2014.);
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011.);
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.);
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015.).
- Program katoličkog vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi (2015.)
- Kurikulum Dječjeg vrtića *Mali Isus* (2016.)

U izradi ovoga *Programa* vodilo se kriterijem da je dob djetinjstva do sedme godine veoma značajno životno razdoblje za budući život. To je vrijeme sazrijevanja duha s obzirom da tada dijete prima u sebe sve one temeljne dojmove koji će se uz postupno usvajanje evanđelja u njemu učvršćivati i postati njegovom svojinom.

Svaki događaj i poticaj djetetu donosi nove predodžbe koje mu se duboko usađuju u dušu. Isto tako svaki pogled povećava njegov vidokrug i njegovo iskustvo. U cjelokupnom odgojnom radu valja imati pred očima da je religioznost konstitutivna ljudskome biću te da bitno određuje njegov život, stvara nove i kvalitetnije međuljudske odnose sa sobom, s drugima, sa svime što postoji, posebice s Bogom, upućujući čovjeka na puninu života koju je donio Krist.

Poznato je da se raspoloživost prema vjeri početno gradi na dobrom odnosu roditelja i djeteta. Današnja dinamika obiteljskoga života često ne pogoduje razvijanju duhovne stvarnosti, a roditelji su u neprilici kako primjereno odgovoriti na ove potrebe djeteta.

Nužna je stoga pomoć stručno osposobljenih odgojitelja koji će moći i znati poruku Evanđelja posredovati malenom djetetu na njemu primjeren način, dakako u bliskoj suradnji s roditeljima. Vjerski odgoj ne događa se samo po informacijama ili „učenju o Bogu“, nego spletom niza životnih događanja i okolnosti koje dijete proživljava. Zato se vjerski odgoj u toj dobi i ne naziva vjeronaukom, što je pojam koji u sebi naznačuje procese učenja kojemu ovdje, kao takvom, nema mjesta. Želeći u cijelosti unutar obnovljenoga Programa ispuniti sve one standarde koji se od nas traže, napominjemo da su svi nazivi i imena korišteni u programu rodno shvaćeni, odnosno, premda je sve pisano najprije u muškom rodu, razumijemo to kao *terminus technicus* podjednako i za muški i za ženski rod.

Uvod

Dječji vrtić Mali Isus privatni je katolički vrtić sa sjedištem u Kaštel Kambelovcu i s dvije podružnice u Košutama i Metkoviću:

- Centralni objekt u Kaštel Kambelovcu– Don Klementa Tadina 17;
- Podružnica Košute – Košute 186 e;
- Podružnica Metković– Tina Ujevića 8.

Dječji vrtić Mali Isus organizira i provodi programe njege, odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite i prehrane za djecu od navršene treće godine do polaska u osnovnu školu. Predškolski odgoj ostvaruje se u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece, socijalnim, kulturnim, vjerskim i drugim potrebama obitelji na temelju mnogih dokumenata i propisa (navedenih u polazištima i literaturi).

Sa svojim je radom kao „Zabavište“ započeo u Splitu 1910., Metkoviću 1912., Omišu 1917. i Kaštel Kambelovcu 1944. godine - smještajem siromašne djece i djece roditelja koji su radili.

U Isusovom milosrđu i služenju naš Utemeljitelj nadbiskup Josip Stadler prepoznaje svoje poslanje u Crkvi i služenje povjerenom narodu. „ Što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste.“(Mt 25,40) Ova evanđeoska riječ gorjela je u njegovu srcu i pokretala cijelo njegovo djelovanje. Cijela karizma sestara Služavki Maloga Isusa izražena je u njezinu imenu, kako kaže naš Utemeljitelj, da se i samim „imenom opomenu,da služeći siromašnoj djeci služe samom malom Isusu. Preporučuje sestrama da djecu koja su im povjerena odgajaju u zdravom ljudskom, kršćanskom i kulturnom duhu, te da sestre prema djeci imaju srce puno ljubavi po riječi Spasitelja: „Pustite malene k meni!“

Stupanjem na snagu Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, Dječji vrtić Mali Isus 1999. godine se registrirao i započeo svoj rad kao javna ustanova koja svoju djelatnost obavlja kao javnu službu sa svim zakonitostima i propisima.

Osnivač je Družba Sestara Služavki Maloga Isusa, Provincija Svetoga Josipa – Split, Milićeva 6. Sestre Služavke Maloga Isusa slijede put oca Utemeljitelja i karizmu radosnog služenja djeci u njihovim potrebama na putu odrastanja.

U majčinskoj ljubavi i služenju djeci, sestre su nošene riječima utemeljitelja Josipa Stadlera: *„Za svako dijete izloženo opasnosti stradanja, gubljenja i lutanja, treba postojati jedan Egipat gdje će naći utočište i obiteljsko ozračje, (...) hranite dobrotom djecu i štite ih od svakoga zla“.*

Odgovornost je taj koji primjerom vlastitog života, koji je prožet malenošću, poniznošću, ljubavlju, dobrotom... može dodirnuti dječju dušu i pokazati mu put koji vodi prema pravim životnim vrijednostima. Samo onaj tko sam sebe posvećuje, može i od drugih očekivati plodove kreposti i posvećivanja. U tom duhu odgojitelji se posvećuju radu s obiteljima i djecom koja su im povjerena, s ciljem da svaki sudionik odgojno-obrazovnog procesa otkrije svoj temeljni identitet - da je ljubljeno dijete Božje.

Sve su skupine našeg vrtića dobno mješovite od 3 godine do polaska u školu. Djeca u takvoj socijalnoj situaciji imaju priliku doživljavati sebe u različitim odnosima, izmjenjuju iskustva, mlađi uče od starijih, a stariji, poučavajući svoje mlađe prijatelje, organiziraju svoje znanje i potvrđuju kompetencije. Pozitivni učinci zajedničkog druženja djece različite dobi primjećuju se najviše na socijalnom planu. Budući da mješovite skupine potiču razvoj prosocijalnog ponašanja i potiču suradnju među djecom, disciplinski problemi koje uzrokuje kompetitivno okruženje često se smanjuju.

U vrtićima se nalazi:

- Kaštel Kambelovac - jedna mješovita skupina od 3 do 7 godina; dvadesetero djece
- Podružnica Košute - jedna mješovita skupine od 4 do 7 godina; dvadesetero djece
- Podružnica Metković - jedna mješovita skupine od 3 do 7 godina; dvadesetero djece

Kultura katoličkog vrtića čini okruženje i ozračje koje ima svoj, autentičan Evandjelju, sustav vrijednosti, ima sudionike sa svojim ulogama, kvalitetne i iskrene odnose, obveze, prava i odgovornosti. Kultura vrtića je čvrst temelj za odgojno-obrazovnu praksu te pritom predstavlja prioritetno vrijednosno izvorište. Vrijednosni stavovi prožimaju se i kroz bitne odrednice strukturiranog prostorno-materijalnog i socijalnog okruženja.

1. Polazišta Programa katoličkoga vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi

Sustavan predškolski odgoj zahvaća cjelovitost djetetova bića, a u tu cjelovitost nužno je uključen i vjerski odgoj. Osnovno polazište za ovaj odgoj nalazimo najprije u *Svetom pismu, Tradiciji* i brojnim dokumentima crkvenoga učiteljstva koji utemeljuju i daju smjernice za predškolski vjerski odgoj. Međunarodni i državni dokumenti jamče mogućnost ostvarivanja predškolskoga vjerskog odgoja, temeljeći se na pravima i slobodi djeteta od njegove najranije dobi.

Ovaj *Program* slijedi koncept katoličkoga vjerskog odgoja kakav se provodi u svijetu. Uporišna mu je točka već spomenuti dokument Katoličke crkve *Opći direktorij za katehezu*. Ovdje se navodi temeljna misao s obzirom na predškolski vjerski odgoj: „To razdoblje koje se tradicionalno razlikuje na rano djetinjstvo ili predškolsko doba i djetinjstvo u očima vjere i samog razuma ima svoju vlastitu milost životnih početaka. U toj dobi otvorene su dragocjene djelotvorne mogućnosti bilo za izgradnju Crkve bilo za očovječenje društva s kojima se treba suočiti. Dijete koje je po daru krštenja postalo sinom Božjim, Isus, Sin Božji proglasio je povlaštenim članom kraljevstva Božjega. Zbog različitih razloga dijete danas, možda više nego jučer traži puno poštivanje i pomoć u svojim potrebama za ljudski i duhovni rast, pa i putem kateheze koja djeci kršćanima nikada ne smije biti uskraćena. Naime, onaj tko je djetetu dao život i obogatio ga darom krštenja, obavezan je taj život neprekidno hraniti“ (br. 177.).

Na ovim se postavkama sadržaji katoličkoga vjerskog odgoja dobro integriraju u cjelokupan odgoj djeteta u izvanobiteljskoj predškolskoj ustanovi i doprinose njegovu kvalitetnom cjelovitom rastu i napretku. Ovaj koncept odgoja pomaže djetetu da se na ispravan način priprema i za autentičan odnos s drugima, odnosno s onima koji imaju neke drugačije tradicije, navike i uopće životna usmjerenja. Na taj način dijete se pravodobno priprema za život u različitostima koje se ne mogu zaobići, a koje su uostalom i obogaćenje za sve one koji ih ispravno shvate. Jedno od značajnih polazišta u kreiranju Programa je i kvalitetna odgojno-obrazovna praksa katoličkih vrtića u Republici Hrvatskoj i drugih koji Program katoličkoga vjerskog odgoja provode od 2001. godine.

Program koji je pred nama, osim gore navedenih izvora, zasniva se i na dokumentima Katoličke Crkve u Republici Hrvatskoj te su usklađeni s propisima Vlade Republike Hrvatske od 1991. do 2015. godine.

Na poseban način ovdje spominjemo sljedeće dokumente:

- a. *Deklaracija o kršćanskom odgoju - Gravissimum educationis*, Dokumenti Drugoga vatikanskog koncila, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2014.
- b. *Katekizam Katoličke Crkve*, Hrvatska biskupska konferencija – Glas Koncila, Zagreb 1994.
- c. Hrvatski biskupi, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*. Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.
- d. *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske na području odgoja i kulture*, Narodne novine, Zagreb, 1997.
- e. *Ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije*, Narodne novine Zagreb, 1999.
- f. *Program katoličkoga vjerskog odgoja djece predškolske dobi*, Nacionalni katehetski ured i Zavod za unapređenje školstva, Zagreb, 2001.
- g. *Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja i Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece*, Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture Republike Hrvatske, Zagreb, 1991.
- h. *Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima*, Mali Koncil - Glas Koncila, Zagreb, 1994.
- i. *Opća deklaracija Organizacije ujedinjenih naroda o pravima čovjeka*, 1948.
- j. *Deklaracija o pravima djeteta*, Ujedinjeni narodi, 1959.
- k. *Konvencija o pravima djeteta*, 1989.
- l. Vlada Republike Hrvatske - Nacionalni odbor o ljudskim pravima, *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava* (Odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja, str.33-51), Zagreb, 1999.
- m. *Ustav Republike Hrvatske*, Narodne novine, Zagreb, 1992.
- n. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Hrvatskoj*, Narodne novine, Zagreb, 1997. i njegove izmjene 2007. i 2013.
- o. *Državni pedagoški standard*, Zagreb 2008., primjena od 2014. godine
- p. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Zagreb, 2011.
- q. *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Zagreb, 2014.

- r. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, Zagreb, 2015.

Navedeni dokumenti daju nam jasnu orijentaciju u koncipiranju, programiranju, planiranju i ostvarivanju katoličkoga vjerskog odgoja na višestrukim univerzalnim i nacionalnim osnovama (naravnim i pozitivnim - zakonodavnim, ugovornim, smjerodavnim i programskim) programa koji donosimo.

1.1 Ciljevi i zadaće katoličkoga vjerskog odgoja u predškolskoj dobi

➤ Cilj Programa katoličkoga vjerskog odgoja

U skladu s ciljevima cjelovitog odgoja djeteta rane i predškolske dobi, njegovati i razvijati religioznu dimenziju djeteta, osposobljavajući ga, primjereno njegovoj dobi, za otkrivanje, prihvaćanje i življenje autentičnih vrednota Evanđelja u odnosu na sebe, drugoga te na poseban način Boga.

➤ Zadaće katoličkoga vjerskog odgoja

- Pomagati djetetu da raste u povjerenju u samoga sebe i tako sve više postaje osoba;
- Odgajati dijete za odgovorno ponašanje u svijetu koji ga okružuje;
- Pobuđivati u djetetu one duhovne snage kojima će na ispravan način doživljavati transcendentnost ljudskog života i svijeta uopće;
- Zadovoljiti djetetovu potrebu za „pripadanjem“ i za „ljubavlju“ te na temelju tog iskustva upućivati ga na odnos, susret i autentično približavanje Bogu;
- Pobuđivati dječje čuđenje i divljenje te iskrenu i duboku radost prema Bogu Stvoritelju metodom stvaralačkog pripovijedanja i izražajnog čitanja biblijskih i književno-umjetničkih tekstova za predškolsku dob, komunikacijom sa simbolima, molitvenim izražavanjem i liturgijskim slavljenjem;
- Omogućiti djetetu da metodom igre doživljava i upozna temeljne poruke Evanđelja;
- Zadovoljiti djetetovu potrebu za uspostavljanjem autentičnog osobnog odnosa između njega i poruke vjere;
- Uvoditi dijete u prijateljsku komunikaciju s Bogom putem osobnoga molitvenog izražavanja;
- Razvijanje osjećaja povjerenja, zahvalnosti, darivanja, suosjećanja i suradnje s bližnjima;
- Osigurati djetetu kvalitetu življenja, razvijajući temeljne i bitne odrednice čovjekova „bitka“ - ljepotu, istinu i dobrotu;

- Omogućiti djetetu da se susretne s dobrim primjerima, odnosno pozitivnim uzorima u životu svoje uže i šire okoline koji ostvaruju ljudske i kršćanske vrijednosti s ciljem integracije i ispravnog poistovjećivanja;
- Pomagati djetetu u uspostavljanju autentičnih odnosa s drugima, osobito različitima, koji imaju drugačije religiozne navike i ponašanja, u predškolskoj ustanovi i u životu uopće.

2. Ustrojstvo Programa

Redovni 6-satni program provodi se u sva tri vrtića. Cjeloviti razvojni program ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja provode se za djecu od treće godine do polaska u osnovnu školu. Cilj Programa je stvaranje uvjeta za potpun i skladan razvoj djetetove osobnosti, doprinos kvaliteti njegova odrastanja i posredno kvaliteti njegova obiteljskoga života te osiguravanje takvih uvjeta koji jamče razvoj svih sposobnosti svakoga djeteta i osiguravaju jednake mogućnosti svoj djeci.

U redovni Program integrirani su elementi katoličkoga vjerskog odgoja, pri čemu se kroz igru u djetetu potiče ljubav prema istini, dobroti i životu. Tako se na spontan i blag način, poštujući dječju prirodu, njeguje i duhovna dimenzija djeteta. Pažljivo osmišljeni poticaji i aktivnosti uče dijete ljubiti i poštovati Boga, sebe i druge, ujedno ga odgajajući za odgovornost prema cijelome svijetu.

Vodeći računa o djetetu kao cjelovitom biću te da je religiozna dimenzija konstitutivna njegovu biću, a istodobno poštujući njegov doživljaj svijeta kao cjeline, vjerski odgoj nije izdvojen iz odgojno-obrazovnog rada, već je ta dimenzija njegov bitan sastavni dio.

U oblikovanju Programa vodit će se briga o njegovoj fleksibilnoj dimenziji koja mora odgovarati potrebama djeteta, istodobno potrebama roditelja te, naravno, mogućnostima vrtića.

Rad samog Programa neće remetiti uobičajenu organizaciju (vrijeme za boravak na zraku, odmor, prehranu i aktivnosti djece).

Kao svaki program, i ovaj će vrednovati roditelji, odgojitelji, stručni suradnici, voditeljice i ravnateljica vrtića s ciljem poboljšanja kvalitete odgojno-obrazovnog rada i rada vrtića u cjelini.

Omogućit će se dovoljno odgojitelja osposobljenih za provedbu Programa.

- Program će se provoditi kao: poludnevni (u trajanju do 6 sati dnevno)

2.1 Odgojne skupine:

U vrtićima se nalazi po jedna mješovita odgojna skupina te je osiguran dovoljan broj odgojitelja za provođenje Programa:

- Kaštel Kambelovac – jedna mješovita skupina od 3 do 7 godina; dvadesetero djece
- Podružnica Košuta - jedna mješovita skupina od 4 do 7 godina; dvadesetero djece
- Podružnica Metković - jedna mješovita skupina od 3 do 7 godina; dvadesetero djece.

Vjerski se, dakle, mogu odgajati djeca od najranije dobi. Na poseban se način to događa onda kada je ozračje u kojem djeca te dobi odrastaju toplo i sigurno, a odnosi odraslih prema njima nježni i neposredni uz jasnu i pozitivno usmjerenu komunikaciju. To se ostvaruje najprije uz one sadržaje koji djetetu pomažu od najranijega djetinjstva njegovati odnos prema Drugomu. Ovdje je, dakako, najprije riječ o buđenju onoga povjerenja prema Bogu koje nazivamo „prapovjerenjem“, a koje će biti temelj daljnjega razvoja odnosa Boga i čovjeka.

2.2 Nositelji i izvoditelji Programa:

Budući da u procesu odgoja na dijete ne djeluju samo riječi, nego cjelokupno ponašanje i osobnost odgojitelja u tom procesu sazrijevanja profesionalne uloge, odgojitelj u katoličkom vrtiću treba se uvijek i iznova vraćati na autentične izvore Evanđelja iz kojega će crpsti snagu za svoj profesionalni rast kroz kvalitetno osmišljeno planiranje, realizaciju i vrednovanje svoga rada. Cilj je promišljanje suvremenih načina i osiguravanje uvjeta za stručno usavršavanje odgojitelja, stručnih suradnika i ostalih djelatnika na svim razinama.

Nositelji i izvoditelji provedbe Programa su dječji vrtić, ravnatelj, stručni suradnici i odgojitelji u vjeri. Za stručno provođenje Programa potrebni su osposobljeni i stručno kompetentni odgojitelji, prije svega odgojitelji predškolske djece i vjeroučitelji kao vanjski suradnici za izvođenje kraćih programa ako vrtić nema dodatno educiranih odgojitelja.

- Za rad u odgojnoj skupini *poludnevnog programa* potrebno je osigurati jednog djelatnika-odgojitelja predškolske djece sa završenim teološko-katehetskim doškolovanjem i mandatom koji izdaje dijecezanski biskup, odnosno mjesni Ordinarij

❖ KAŠTEL KAMBELOVAC – CENTRALNI VRTIĆ

Program će provoditi :

- Marina s. Martina Grmoja; teološko- katehetsko doškovanje za vjerski odgoj djece predškolske dobi i odgojiteljica u vjeri Kateheze Dobroga Pastira s kanonskim mandatom
- Kristina Španjić; odgojiteljica u vjeri Kateheze Dobroga Pastira s kanonskim mandatom
- jedna vrtićka mješovita skupina (3-7) – 2 odgojitelja

❖ PODRUŽNICA KOŠUTE

Program će provoditi:

- Anka s. Marina Žuljević; ; teološko- katehetsko doškovanje za vjerski odgoj djece predškolske dobi i odgojiteljica u vjeri Kateheze Dobroga Pastira s kanonskim mandatom
- jedna vrtićka mješovita skupina (4-7) – 1 odgojitelj

❖ PODRUŽNICA METKOVIĆ

Program će provoditi:

- s. Lucija Jaganjac; ; teološko- katehetsko doškovanje za vjerski odgoj djece predškolske dobi i odgojiteljica u vjeri Kateheze Dobroga Pastira s kanonskim mandatom
- jedna vrtićka mješovita skupina (3-7) – 1 odgojitelj;

Program, osim odgojitelja u vjeri, planiraju, prate, savjetuju, vrednuje i promiče stručni suradnik u vrtiću s. Mirjana Kutleša - pedagog , vanjski suradnici po potrebi, kao i savjetnici iz Nacionalnog katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije i iz Agencije za odgoj i obrazovanje, a vanjsko vrednovanje provodi Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja i Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

2.3 Zadaće odgojitelja u Programu:

- planira odgojno-obrazovni rad s djecom i za djecu
- planira i realizira provedbu individualiziranih programa
- realizira, prati i vrednuje proces
- analizira i evaluira (preispituje svoju praksu, oblikuje zajedničke teorije odgoja, svjestan je svojih postupaka i svoje osobnosti kojima se utječe na dijete)

- radi dokumentaciju
- planira i kreira poticajno okruženje (okruženje u kojemu se osjeća sigurnost, dobrodošlica, toplina, zadovoljstvo, susretljivost, razumijevanje, prijateljstvo, solidarnost, ljubav koja upućuje na bližnjega i Boga)
- planira i ostvaruje suradnju s roditeljima

3. Materijalni uvjeti potrebni za provođenje Programa

Program će se održavati u prostorijama dnevnih boravaka djece, kao i u ostalim prostorima koji služe poticanju cjelovitog razvoja djeteta. Oprema i namještaj sobe dnevnog boravka i ostalih prostorija su funkcionalni, prenosivi, stabilni, laki za održavanje, izrađeni od kvalitetnih materijala, estetskog izgleda i primjereni dječjem uzrastu. Didaktička sredstva i pomagala su razvojno primjerena, trajna, laka za uporabu i zadovoljavaju pedagoške i estetske kriterije.

Prostor je opremljen materijalima prilagođenima dječjim razvojnim potrebama, posebice onima koje se odnose na razvoj vještina i znanja potrebitih za pripremu djece za polazak u školu (kutić slikovnica i predčitalačkih vještina, likovni kutić, glazbeni, građevni, obiteljski, stolnih i didaktičkih igara, istraživački te vjerski kutić). U skladu s tim, sigurnost prostora, a i materijala s kojima djeca istražuju, eksperimentiraju, manipuliraju, na visokoj je razini.

Vrtić ima izrađen Program zaštitno-sigurnosnih i preventivnih mjera te Protokole postupanja u mogućim rizičnim situacijama:

- Program zaštitno-sigurnosnih i preventivnih mjera,
- Protokoli postupanja u rizičnim situacijama u Dječjem vrtiću Mali Isus.

Soba dnevnog boravka, osim standardne, sadrži i ovu opremu:

3.1 Kutić za vjerski odgoj u kojemu se nalazi:

- Biblija i slikovnice religioznog sadržaja,
- umetaljke, slagalice, slagalice, „lotta“ vjerskoga sadržaja,
- filmovi, interaktivne igre vjerskoga sadržaja.

Križ, svijeća, kip, sveta slika i ostali simboli moraju odgovarati estetskim mjerilima kršćanske sakralnosti i biti prikladni veličini kutića.

Vjerski kutić je dobro mjesto za pripovijedanje biblijskih događaja koji djeci posreduju vrednote: ljubav, istinu, dobrotu, povjerenje, zahvalnost, darivanje, suosjećanje i suradnju s

bližnjima, toleranciju i prihvaćanje različitosti. Vjerski kutić je isto tako prostor prigodan za sve oblike komunikacije (posebice one s Bogom) i poticaj na sve oblike izražavanja djeteta. On je mjesto gdje se stječu dobra, vrijednosna iskustva, a vrijeme provedeno u njemu puno Božje prisutnosti i radosti. Biblijski tekstovi, slikovnice i priče koje posredujemo djeci trebaju biti pažljivo odabrani (likovna, literarna i teološka komponenta) i to oni koje dijete može prihvatiti i ponijeti sa sobom kao doživljaj koji ga raduje i duhovno i spoznajno ispunjava. Vjerski kutić treba biti po mjeri djeteta, a dijete uz odgojitelja njegov sustvaratelj.

3.2 Kateheza Dobroga Pastira (u daljnjem tekstu *Kateheza*) najčešće se odvija u zasebno pripremljenom prostoru koji se zove *atrij* (predvorje). *Atrij* je ponajprije zajednica u kojoj djeca, od svojih prvih godina, zajedno s odraslima žive religiozno iskustvo koje im pomaže uključiti se u širu obiteljsku, crkvenu i društvenu zajednicu. To je mjesto u kojemu se nalaze pripremljena katehetsko-didaktička sredstva koja djeca mogu uzimati prema svojim potrebama. Ona se sastoje od konkretnih predmeta koji su uvijek na dostupnom i stalnom mjestu kako bi ih djeca uzimala kadgod žele i kolikogod žele. Vrlo su jednostavna i usko povezana s biblijskim i liturgijskim izvorima. Odgojitelj u vjeri *Kateheze Dobroga Pastira* većinu katehetsko-didaktičkih sredstava treba izraditi sam svojim rukama te pripremiti i brinuti o didaktičkoj okolini koja odgovara djetetovim potrebama i interesima.

Katehetsko-didaktička sredstva su raspoređena u nekoliko kutića: kutić sv. Mise, kutić krštenja, kutić molitve, kutić zemljopisa, kutić prispodoba, kutić događaja iz Isusova djetinjstva (diorame).

Središnji prostor *atrija* zauzima didaktičko sredstvo prispodobe o Dobrom Pastiru. Ukoliko u vrtiću nema *atrija*, *Kateheza* se može provoditi u prostoru vrtića koji će biti posebno opremljen primjereno dobi djece, a u skladu s *Katehezom Dobroga Pastira*. To znači da i jedan manji dio dnevnog boravka – vjerski kutić može biti opremljen katehetsko-didaktičkim sredstvima po određenim područjima: prispodobe, događaji iz Isusova djetinjstva, sv. misa, krštenje i biblijski zemljopis.

4. Odgojno-obrazovni rad

Poštujući u *Programu* odrednice predškolskoga kurikulumu (integriranost, razvojnost, humanizam) u kojima se naglašava stvaranje stimulativnog okruženja koje potiče djetetovu

individualnost, samoorganizacijski potencijal i slobodu odabira, poticaja i sadržaja, u ovom Programu naglasak se stavlja i na značajnu profesionalnu ulogu odgojitelja u vjeri (stručna znanja, osjetljivost za prepoznavanje djetetovih potreba, pravovremeno poduzimanje pravilnih postupaka), kao i na njegovu osobnost (autentično svjedočenje vjere).

Individualizacijom procesa potiče se dijete na učenje u skladu s vlastitim sposobnostima te razvijanje dobno očekivanih vještina, ali i usmjeravanje koje provodi odgojitelj, njegovo kvalitetno promišljanje i planiranje poticaja i sadržaja. Ti sadržaji Programa dijele potiču na razvijanje spoznaje o sebi, drugima i svijetu kroz iskustveno učenje, opažanje i promatranje te istraživanje u poticajnom okruženju (materijalna, organizacijska i socijalna dimenzija okruženja). Oni se ostvaruju kroz različite vrste interakcija djeteta u neposrednoj okolini i to kroz različite vrste djelatnosti, tj. aktivnosti (životno-praktične i radne, raznovrsne igre, druženja i društveno-zabavne, umjetnički sadržaji, izražavanje i stvaranje, istraživačko-spoznajne i specifične aktivnosti s kretanjem).

Sve te aktivnosti određuje igra kao način na koji se dijete susreće s vjerskim sadržajem. Svaka aktivnost kreće od doživljaja preko djetetova stvaralačkog izražavanja do dječje spoznaje. Načini na koje će odgojitelj ostvariti te aktivnosti određuje dijete svojim potrebama, odgojiteljevo poznavanje skupine, situacijski poticaji, ali i kvalitetno osmišljen plan vjerskih aktivnosti koji je u korelaciji sa svim ostalim djelatnostima, prateći liturgijsku i pedagošku godinu.

Programom će se ostvarivati i sadržaji vezani za živote pojedinih blaženika i svetaca naše redovničke zajednice.

Ovaj Program određuje tematske cjeline i sadržaje koji su polazište odgojiteljima za kreativno planiranje i rad. Sve su cjeline i teme vrijednosno orijentirane i svoj temelj imaju u Evanđelju kao i u temeljnom apostolatu sestara Služavki Maloga Isusa. Kroz mjesec prosinac vrtić će se na osobiti način pripremati se za blagdan Božića, jer se i naš vrtić zove Mali Isus. A djelovanje našeg utemeljitelja Josipa Stadlera obilježeno je brigom za najpotrebnije djecu, siromašne i bolesne. Kroz razne humanitarne akcije: „Djeca Kaštela za djecu Kistanja“ kumstvo za našeg prijatelja u Africi, posjet domu „Sv Rafael“ koji skrbi za osobe s poteškoćama i staračkom domu, pomaže se djetetu da na ispravan način prihvaća i razvija suosjećanje i pomaganje osobama različitih životnih usmjerenja.

4.1. Tematske jezgre i sadržaji

a) Doček i prihvaćanje djece

U razdoblju prilagodbe treba osigurati takvo ozračje koje će omogućiti svakom djetetu da se osjeća dobrodošlim, prihvaćenim i voljenim. Tada će i prilagodba biti brža i bolja te stvoreni dobri temelji za duhovni razvoj djeteta. Našim prihvaćanjem otvaramo dijete kako ljubavi drugih, tako i ljubavi Oca nebeskoga. Moguće teme:

- Dobro došli
- I moje je mjesto u vjerskom kutiću
- Biblija – moja knjiga
- S Isusom kroz liturgijsku godinu.

b) Stvoreni svijet i stvorenja u njemu

Nakon prilagodbe dijete senzibiliziramo da s radošću i interesom promatra i otkriva ljepotu svijeta koji ga okružuje. Na taj način potičemo djetetovo čuđenje i divljenje prema zbilji svega od Boga stvorenoga.

U sklop jesenskih aktivnosti uključuju se i Dani kruha. To je prigoda za izražavanje zahvale kroz euharistijsko slavlje gdje dijete upoznaje novu dimenziju kruha u Euharistiji.

Misijska nedjelja potiče na zalaganje u pravcu prevladavanja razlika među ljudima po boji kože, religije ili ekonomskom statusu. Razvija osjećaj solidarnosti, suosjećanja, ekumenizma i vrednovanja onog što imamo, kao i prihvaćanje drugoga u njegovoj različitosti.

Obilježavaju se i različiti spomendani pojedinih svetaca koji su se u životu odlikovali dobrotom i ljubavlju prema čovjeku i prirodi.

Moguće teme:

- Kako je lijep ovaj svijet
- Molitva hvale i slave Stvoritelju
- Pjesma stvorova
- Anđeli čuvari
- Prispodoba o kvascu
- Dani kruha
- Isus poziva na ljubav
- Bog ljubi svakog čovjeka.

c) Kraljevstvo Božje

Pozivanjem djeteta na razmatranje otajstva kraljevstva nebeskog u dva momenta: u početnom i u zaključnom, stavljamo mu pred oči kontrast između „malih stvari i velikih stvarnosti“ koje iz njih nastaju. Tema umiranja i prolaznosti može im se približiti kroz iskustvo „umiranja pšeničnog zrna“. Prispodobе pomažu uvoditi djecu u divljenje Kraljevstvu Božjem.

Blagdan Svih svetih povezujemo s temom svjetlosti u kojoj žive sveti u kraljevstvu nebeskom.

Moguće teme:

- Život u svjetlosti sa svetima
- Prispodoba o gorušičinu zrnu
- Prispodoba o dragocjenom biseru
- Blagdan Sv. Martina
- Krist je Kralj.

d) Božić - radost Isusova dolaska na svijet

Omogućiti djetetu da živi u radosti zajedničkih trenutaka te da se intuitivno otvara Božiću kao blagdanu obitelji i zajednice koja živi trenutak iščekivanja, povjerenja i ljubavi te nalazi odgovor u radosnom događaju Isusova dolaska na svijet.

Sv. Barbara, sv. Nikola i sv. Lucija nezaobilazni su uzori dobrote, ljubavi i opredjeljenja za Isusa i čovjeka. Obilježavanje tih blagdana potiče na nasljedovanje njihovih djela i divljenja Isusu kao njihovu i našem učitelju.

Pomoći djetetu da u božićnim blagdanima doživi ne samo radost zbog Isusova rođenja, već i radost zbog vlastitoga rođenja. Božić se slavi i doživljava u znaku „betlehemske svjetlosti“ i odatle radost što i malo dijete rođenjem dolazi na „svjetlo dana“, štoviše, i samo dijete i svaki čovjek postaje „svjetlo za druge“. Moguće teme:

- Marija i anđeo
- Zajedno oko adventskog vijenca
- Brojimo dane u iščekivanju Isusa
- Blagdan sv. Nikole
- Blagdan sv. Lucije
- Isusa čekam s radošću
- Betlehemsko čudo
- Radujem se rođenju
- Isus se rodio

- Sveta Obitelj
- Poklon mudraca.

e) Isusovo djetinjstvo i život

Kroz pripovijesti o Isusu buditi u djetetu radoznalost da doživi i otkriva značajne trenutke Isusova života te intuitivno naslućuje veličinu njegove čovječnosti te njegovu božansku narav. Isus je posebno volio djecu i zato ga treba djetetu približiti kao dragog prijatelja i njemu blisku osobu.

Blagdan Svetih triju kraljeva i Prikazanja Isusovoga u hramu, kao i evanđeoski izvještaji - npr. Isus blagoslivlja djecu, milosrdni Samaritanac, susret sa Zakejom - omogućuju djetetu da u Isusu susretne Boga koji se neizmjereno brine za čovjeka. Moguće teme:

- Bog se brine o Isusu
- Ljubavlju se prepoznaje
- Dvanaestogodišnji Isus u hramu
- Isus traži prijatelje
- Isus pomaže Bartimeju
- Susret Isusa i Zakeja
- Uz Isusa sam siguran
- Karneval/maškare
- Blagdan Sv. Valentina.

f) Otkrivanje tajne života

Promatrajući i otkrivajući tajnu proljetnoga buđenja i rasta pomoći djetetu u naslućivanju neizrecive tajne života.

Prispodobama o Dobrom pastiru zadovoljiti najdublju djetetovu potrebu za ljubavlju: biti ljubljen, moći ljubiti i trajno osjećati zaštitničku prisutnost ljubljenog bića.

Prispodoba daje i posebne vrednote: brigu za bližnjega, skrb za onoga koji je potrebit takve skrbi te potrebu za pripadnost zajednici. To je zadaća korizmenog vremena. Moguće teme:

- Vrijeme promjene – Korizma
- Drugi treba moju pomoć – Milosrdni Samaritanac
- Dobar Pastir
- Izgubljena ovca
- Molitva hvale i zahvale dobrom Pastiru
- Blagdan sv. Josipa

- Isusov ulazak u Jeruzalem – Cvjetnica
- Isus s prijateljima na večeri
- Isus daje život za nas
- Uskrsno svjetlo.

g) U znaku vode i svjetla - ususret Uskrsnome Isusu

Pomoći djeci da upoznaju Isusa kao „svjetlo svijeta“ koje se ljudima daje po vjeri kako bi i sami postali svjetlo i mogli vršiti djela ljubavi, radosti, strpljivosti, poniznosti, dobrote, požrtvornosti i vjernosti. Osvijestiti djeci da se u Vazmenoj noći blagoslivlja voda kojom se krste djeca. Ta je voda znak Isusove snage i svjetla i tko se njome krsti, tu snagu i svjetlo krštenjem dobiva.

U povodu Međunarodnog dana dječje knjige posebna se pozornost posvećuje Bibliji kao jedinstvenoj Knjizi koja pomaže djetetu stvarati pozitivnu sliku o sebi, o bližnjemu i o Bogu.

Moguće teme:

- Put u Emaus Lk 24, 13.32
- Svjetlo uskrsne i krsne svijeće
- Molitva Oče naš Mt 6,9-15.

h) Majka

Promatrajući promjene koje se opažaju u prirodi, dijete spoznaje i otkriva u svom srcu ljepotu, raskoš, plodnost i brigu zemlje kao „majke“. Budući da je mjesec svibanj posebno posvećen majci, dijete otkriva i spoznaje važnost majčina bića.

Ukazuje se pogodna prilika da se kod djece jače pobuđuje ljubav prema Isusovoj Majci Mariji koja je i naša nebeska majka. Mariju dajemo djeci kao uzor poslušnosti, jednostavnosti, radinosti i ljubavi prema Bogu i bližnjemu. U tom smislu se ostvaruje kršćansko načelo „po Mariji k Isusu“. Moguće teme:

- Moja majka
- Marija Isusova i naša majka
- Marija naša zaštitnica.

i) Moja kršćanska zajednica - Crkva

Kroz lik Isusa i njegovih učenika uvoditi djecu u otkrivanje kršćanske, odnosno župne zajednice i Euharistije kao „izvora i vrhunca“ njezina života. Time se pomaže djeci da zavole svoju župnu zajednicu i crkvu.

Blagdan Duha Svetoga prigoda je da dijete upoznamo s Trećom Božanskom Osobom koja je veza ljubavi između Oca i Sina. Ta ljubav je snaga koja sve okuplja i živi u Crkvi.

Upoznavanjem znakova i gesta kršćanske zajednice približavamo djetetu njihovo značenje, upotrebu i vrijednost. Moguće teme:

- Blagdan Duha Svetoga Dj 2,1-12
- Crkva Isusov i naš dom Mk 10,13-16
- Prostor i predmeti u crkvi
- Liturgijske boje.

Zbog svoje specifičnosti, rada s biblijskim tekstom, Program u tom dijelu zahtijeva izraženiju ulogu odgojitelja i interakciju s cijelom grupom djece.

Sadržaji iz tematskih cjelina namijenjeni jasličkoj skupini birat će se, oblikovati i provoditi po kriteriju primjerenosti dobi djeteta, njegovom iskustvu i njegovim kognitivnim sposobnostima. Područja razvoja kod male djece ne događaju se izolirano, već čine jedinstvenu cjelinu. Stoga od najranije dobi treba poticati dijete da je u stanju susretati svijet u njegovoj višeslojnoj zbilji i cjelovitosti.

Odgjitelji ne trebaju biti usredotočeni na „poučavanje“ djece, već svojim udjelom u njihovoj radosti, čuđenju, divljenju i otkrivanju svijeta koji ih okružuje. Ako dijete zadovoljenje svojih potreba temelji na pozitivnom iskustvu, u ozračju osoba u koje ima povjerenje, biblijskim sadržajima pomaže se u stvaranju sigurnog temelja za vjeru.

4.2. Kalendar događanja

<i>VRIJEME</i>	<i>DOGAĐAJI</i>	<i>SADRŽAJI</i>
<i>LISTOPAD</i>	Marijin mjesec - mjesec krunice Anđeli čuvari Blagdan sv. Franje Jesenske svečanosti, blagoslov kruha Misijska nedjelja	Aktivnosti vjerskog sadržaja - krunica Blažene Djevice Marije Dani kruha i aktivnosti pripreme kruha te posjete pekari Solidarnost s djecom iz drugih krajeva –različitost
<i>STUDENI</i>	Blagdan Svi sveti Sveti Martin Krist Kralj Advent	Tko su sveci - vjerske aktivnosti Izrada lampica Adventske radionice - izrada adventskih vijenaca, sakupljanje namirnica za siromašne
<i>PROSINAC</i>	Adventsko-božićni dani Sv. Nikola Sv. Lucija Božić - Isusovo rođenje	Vrijeme čekanja i pripreme za Božić Predstave, druženje, duhovne obnove, darivanja Sijanje pšenice Svjetlo koje nas obasjava - vjerska aktivnost

	Sveta Obitelj	Božićna priredba i misa Isusova i naša obitelj - obiteljske vrijednosti
<i>SIJEČANJ</i>	Nova godina Blagdan – Tri Kralja Isusovo djetinjstvo	Kako smo dočekali Novu godinu Vjerske aktivnosti - Isusovo djetinjstvo, Isusova domovina
<i>VELJAČA</i>	Svijećnica – Dan života Dan bolesnika Valentinovo Isus i njegovi prijatelji Pepelnica – početak korizme	Isus - svjetlo našega života - svijet je ljepši otkad ti, ja, mi...postojimo... Dar ljubavi - volimo i želimo biti voljeni Vjerske aktivnosti - susreti s različitim ljudima Duhovna priprava u korizmi - mogu i želim biti bolji čovjek
<i>OŽUJAK</i>	Blagdan Svetog Josipa	Uloga oca u obitelji - vjerska aktivnost sv. Josip Darovi za tate
<i>TRAVANJ</i>	Uskrs	Vjerske aktivnosti uz blagdan Isusova uskrsnuća
<i>SVIBANJ</i>	Marijin mjesec Majčin dan Dani dječjih vrtića Moja domovina	Marija – Isusova majka, vjerska aktivnost Priredba i darovi za mame, završne svečanosti Izleti i hodočašća u Marijanska svetišta Sklop aktivnosti - upoznaj svoju domovinu
<i>LIPANJ</i>	Blagdan – Duhovi Blagdan – Tijelovo Oproštaj s predškolicima svečanom svetom misom za roditelje i djecu	Vjerske aktivnosti i njihova značenja, značenje blagdana Prijatelji nam odlaze u školu

4.3 Tematska i sadržajna perspektiva Kateheze Dobroga Pastira

Pristup prema načelima Kateheze Dobroga Pastira je prvenstveno utemeljen na kerigmi – navješćaju, događajima koji su radosna vijest za dijete. Prije svega se naviješta ljubav Božja u osobi Isusa Krista kroz sliku Dobroga Pastira koji je za nas umro i uskrsnuo. Tematske cjeline nude raznovrsnost poticaja integracijskim pristupom, uključenošću djece u aktivnost, razvojnom primjerenosti i poticajnosti, kreativnosti i izražavanjem, mogućnošću izražavanja svih potencijala, posebice duhovnih, mogućnošću izbora aktivnosti, partnera, prostora i slično.

Polazište odgojiteljima za ostvarivanje sadržaja Kateheze Dobroga Pastira je samo dijete. Odgojitelj u vjeri morao bi biti ponizan i strpljiv promatrač kako bi na najprikladniji način zadovoljio djetetove potrebe i interese, posebice njegov tihi zahtjev *Pomози mi da se približim Bogu koji je u meni*. Tematske cjeline i sadržaji koje su ovdje doneseni imaju svoj temelj u kršćanskim izvorima: Bibliji (Božjoj Riječi), Liturgiji te životu.

Pri planiranju i ostvarivanju odgojno-obrazovnoga procesa vjerski su sadržaji u skladu sa sadržajima i zbivanjima koja se događaju u djetetovu okruženju, prateći ujedno ciklus liturgijske godine. No, dijete ima slobodu izbora i može u bilo koje liturgijsko vrijeme odabrati onaj sadržaj koji odgovara njegovom trenutnom stanju i zadovoljava njegovu istinsku potrebu. Na taj način dijete ima mogućnost povezivati različite sadržaje u jednu cjelinu kojoj ono samo po sebi i teži.

a) Liturgija – mjesto i vrijeme susreta s Bogom

Upoznavanje okruženja je vrlo važno za dijete kako bi se na početku dolaska u određeni prostor osjećalo sigurno, prihvaćeno, zaštićeno i mirno. Da bismo odgovorili religioznoj potrebi djeteta, potrebno je obratiti pozornost na pripremu odgovarajućeg okruženja, mjesta i vremena gdje dijete može živjeti religiozni život i upoznati onu stvarnost koja taj život hrani. Po pripremi kaleža, patene (plitice), svijeća, križa i ostalih predmeta oltara, djeci postaju bliži predmeti sv. Mise. Ona na poseban način žive svoj odnos s Bogom u liturgiji. Moguće teme:

- Oltar kao stol za blagovanje (menza)
- Oltar - predmeti sv. mise
- Svetohranište
- Liturgijske boje
- Liturgijski kalendar
- Svećenička odjeća (paramenti)
- Geste
- Znak križa, poklon.

b) Biblija – Božja Riječ upućena nama ljudima

Prvi izvor iskustva Boga je Biblija, to jest Božja Riječ upućena svim ljudima. Upoznajemo Boga koji je ljubav ponajprije po svojoj Riječi, po onim događajima koji su temelj kršćanstva: Isusova smrt i Uskrsnuće. Dijete susreće Krista po Riječi koja budi u djetetu ljubav, radost, divljenje, slavu, razmišljanje, a kasnije iza šeste godine djelovanje. Moguće teme:

- Biblija – Božja Riječ – Sv. Pismo
- Evanđeoska načela (maksime)
- Psalmi hvale
- Povijest darova Božjih.

c) Biblijski zemljopis

Da bi Božja Riječ progovorila, nužna je određeno poznavanje povijesnog i zemljopisnog konteksta: zato se djeci predstavljaju makete Svete zemlje i Jeruzalema. Kroz ove sadržaje djeca smještaju povijesne događaje Isusova života u vrijeme i prostor. Tako djeca „vide“ Izrael kao zemlju preko koje je Bog ostvario spasenje svega stvorenog. Moguće teme:

- Globus
- Izraelska zemlja
- Jeruzalem.

d) Blagdan Božića - povijesni događaji iz Isusova djetinjstva

Riječi sv. Pisma opisuju događaje i naviještaju otajstvo utjelovljenja: Bog se po svome sinu Isusu Kristu u obliku malenog djeteta objavio svim ljudima.

Kroz ove sadržaje djeca doživljavaju Božju ljubav njima potpuno blisku i uspostavljaju intimni odnos s djetetom Isusom, kao i s Marijom, Isusovom i našom Majkom. Sadržaji pobuđuju u djeci duboku radost, toplinu, mir, sigurnost, vedrinu, svečanost, razgovor, molitvu, slavljenje i drugo. Moguće teme:

- Došašće
- Mesijanska proroštva
- Navještenje
- Marijin pohod Elizabeti
- Rođenje Isusovo i poklon pastira
- Rođenje Isusovo i poklon mudraca
- Bijeg u Egipat
- Prikazanje u hramu
- Sinteza događaja iz Isusova djetinjstva.

e) Prispodobe o kraljevstvu Božjem

Prispodobe o kraljevstvu Božjem služe kao ključ za otvaranje tajne života, to jest otajstva Kraljevstva Božjega i hrane ono što je prirodno kod djeteta: smisao za čuđenje i divljenje. Dijete kroz ove prispodobe doživljava životnu snagu koja je oko nas i u nama, a ne ovisi o nama. Doživljava otajstvo života kao dar jer ga nadilazi, a autor mu je Bog. Takav doživljaj pomaže djetetu da svoje tijelo i tijelo drugoga promatra s osjećajem zanosnog divljenja i da se prema njemu odnosi s velikim poštovanjem. Svaki dio svoga tijela dijete doživljava u svjetlu

Beskonačnoga, a da pritom nimalo ne gubi na svojoj konkretnosti te se tako otkriva u novom dostojanstvu (spolni odgoj).

Ove prispodobe uvode dijete i u tajnu smrti kao trenutka preobrazbe samoga života. Ta velika zbilja u koju je čovjek uronjen jest život, a i smrt je prijelaz u „više“ i na „bolje“.

- Gorušičino zrno
- Kvasac
- Pšenično zrno
- Dragocjeni biser
- Skriveno blago
- Sinteza prispodoba o kraljevstvu Božjem.

f) Prispodoba Dobri Pastir

Ova prispodoba sadrži navještaj ljubavi Božje u osobi Isusa Krista kroz sliku Dobroga Pastira koji je za nas umro i uskrsnuo. Ona je odgovor na neizgovorenu molbu djeteta da ga se ljubi i da ljubi, da bude voljeno biće. Dijete uspostavlja odnos s Bogom kroz sliku Dobroga Pastira na temelju osnovnog povjerenja. Ulazi u odnos s osobom Isusa Krista (Pastir zove imenom, a ovca sluša glas), ali kasnije postaje svjesno i komunitarne dimenzije (ovčinjak). Dijete pronalazi u prispodobi mir i radost jer mu ona pruža hranu i zadovoljava njegove životne potrebe. Prispodoba ne zadovoljava samo psihološke potrebe djeteta, nego ga uvodi u središte kršćanskog otajstva vjere: smrti i uskrsnuća Kristova. Moguće teme:

- Dobri Pastir
- Pronađena ovčica
- Najamnik i vuk
- Psalam 23, 1-3; 3-6.

g) Slavlje svete mise – sakramenta dara

Dar je pozitivno iskustvo koje oblikuje svaku osobu, posebno dijete rane i predškolske dobi. Sv. misa se djeci predstavlja kao sakrament dara, razmjena darova između neba i zemlje. Bog Otac šalje čovjeku svoj dar u osobi Isusa Krista, a čovjek nastoji zahvalom odgovoriti Ocu. Tako se djecu uvodi u osnovni aspekt biblijske teologije – teologije Saveza. Slavlje sv. mise je vrijeme i mjesto gdje se Krist – Dobri Pastir na poseban način susreće sa svojim ovčicama i uspostavlja s njima odnos koji je utemeljen na ljubavi: daje život svoj za ovce. Kroz ovo iskustvo temeljnog odnosa s Bogom koji se zove vjera povjerenja, dijete uspostavlja skladan odnos sa svijetom. Moguće teme:

- Priprema darova
- Miješanje vode i vina
- Pranje ruku
- Epikleza (pretvorba)
- Doksologija (prinos)
- Sinteza pretvorbe i prinos
- Znak mira
- Lomljenje kruha
- Tajna vjere
- Sinteza sv. mise
- Euharistijska prisutnost Dobroga Pastira.

h) Blagdan Uskrsa – pobjeda nad tamom, smrću

Uskrсни događaji predstavljaju se ponajprije zato da ih djeca dožive u slavljinama Velikog tjedna i sv. Trodnevlja. Tako se djecu izravno uvodi u liturgiju Crkve. Usredotočujemo se na teme koje će pozitivno djelovati na djecu.

U događaju Posljednje večere naglašena je Isusova volja da ostane s ljudima svih vremena u kruhu i vinu „znakovima“ njegove trajne prisutnosti među ljudima. Kada se govori o smrti Krista – Dobroga Pastira ne smije se izdvojiti od navještaja uskrsnuća Kristova, života koji je jači od tame, od smrti. Zatim u događaju Pedesetnice djeca doživljavaju snažno djelovanje Duha Svetoga kroz njegove darove. Djeca naslućuju da je on prisutan u svakom događaju kroz svu povijest. Ovi događaji kod djece pobuđuju zahvalnost, radost, nadu, vjeru, povjerenje, ljubav, zaštitu, sigurnost, mir, zajedništvo i drugo.

Sakrament krštenja doživljavaju kao sakrament dara. Po znakovima krštenja možemo sudjelovati u Isusovoj smrti i uskrsnuću koje se može „vidjeti“ u kontrastu tame i svjetla. Tako dijete doživljava da Isus Dobri Pastir želi darovati svjetlo - uskrsli život svakom čovjeku koji to želi, koji mu se približi, a Crkvu kao ovčinjak u koji smo krštenjem primljeni, voljeni i štice. Moguće teme:

- Korizma
- Otajstvo smrti i uskrsnuća
- Posljednja večera
- Isusov grob
- Liturgija svjetla

Krist - Sakrament krštenja

- Svjetlo i krsna haljina
- Voda i riječ Božja
- Ulja (katekumensko i krizma)
- Geste (polaganje ruku, mali i veliki križ)
- Sinteza (obred)

Blagdan Duha Svetoga

- Duhovski događaj
- Darovi Duha Svetoga.

Svi ovi sadržaji uvode dijete u odnos s Bogom, to jest u molitvu. Molitva može biti:

- Osobna i zajednička
- Tradicionalna
- Spontana
- Psalamska, to jest biblijska
- Pjesma
- Šutnja (tišina)
- Likovni rad
- Osobni rad s katehetsko-didaktičkim materijalima.

Planiranje i dokumentiranje u vrtiću podrazumijeva:

- dokumentaciju odgojitelja (sukladno važećim pravilima o pedagoškoj dokumentaciji) gdje odgojitelj promišlja, timski se dogovara i planira poticaje i aktivnosti u djetetovu okruženju, bilježi interakcije, inicira i prati projekte, sklopove aktivnosti i vrednuje;
- dokumentaciju djeteta (crteži, slike, verbalni izričaji, fotografije i video-snimke);
- posredovanje dijelova dokumentacije roditeljima kao poticaj suradnji i su-odgojiteljskom partnerstvu.

5. Njega i skrb za tjelesni rast i zdravlje djece u Programu

Vrtić kontinuirano radi na unapređenju i uvođenju u odgojno-obrazovni proces što boljih higijensko-zdravstvenih uvjeta s ciljem zadovoljavanja svih djetetovih potreba vezanih za očuvanje zdravlja djece. Stoga će i odgojno-obrazovni rad obuhvaćati planiranje onih aktivnosti koje čuvaju zdravlje djeteta, zadovoljavaju sve higijenske uvjete i mjere sigurnosti.

Briga za praćenje, očuvanje zdravlja i tjelesni razvoj provodi se u skladu s:

- Programom zdravstvene zaštite djece, higijene i pravilne prehrane djece u dječjim vrtićima (NN 105/02, 55/06 i 121/07)
- Državnim pedagoškim standardom predškolskog odgoja i naobrazbe (NN 63/08 i 90/10)
- Godišnjim planom i programom Dječjeg vrtića Mali Isus

Održavanje postignutog standarda kvalitete u području brige za zdravlje djece, povećanje kvalitete suradnje svih sudionika procesa očuvanja i unapređenja zdravlja djece te intenzivni rad na razvoju zdravstvene kulture i samozaštite djece.

- Osvješćivanje djeteta o važnosti brige za vlastito zdravlje
- Podrška djetetu u stvaranju navika zdravog načina života
- Edukacija odgojitelja i drugih radnika o suvremenim pristupima prevenciji bolesti, očuvanju i unapređenju zdravlja
- Edukacija i stručna pomoć roditeljima u zaštiti djetetovog zdravlja
- Promicanje zdravih stilova života i značaja roditeljskog modela u razvoju zdravstvene kulture djeteta.

Intenziviranje različitih motoričkih aktivnosti djece radi poticanja cjelovitog psihomotornog razvoja i prevencije.

- Osvješćivanje važnosti svakodnevne tjelovježbe i sportskih aktivnosti za rast i razvoj djece
- Razvijanje interesa za organizirane motoričke aktivnosti, stvaranje navika zdravih stilova života
- Usvajanje osnovnih pravila sportskog ponašanja.

Održavanje postignutih standarda kvalitete prehrane, daljnje poticanje usvajanja pravilnih prehrambenih navika s ciljem pravilnog rasta i razvoja djeteta i razvoja kompetentnosti kod konzumiranja obroka.

- Edukacija i osvješćivanje odgojitelja i drugih sudionika o utjecaju prehrane na cjeloviti razvoj djeteta
- Edukacija roditelja o utjecaju prehrane na rast i razvoj djeteta
- Uključivanje djece u pripreme za konzumiranje obroka

- Unapređivanje komunikacijskih odnosa odgojitelja i ostalih sudionika s ciljem kvalitetnijeg zadovoljavanja potreba djece
- Uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces uz obilježavanje tradicionalnih blagdana

6. Stručno usavršavanje odgojnih djelatnika

Program ostvaruju stručno osposobljeni odgojitelji koji su prošli teološko-katehetsko osposobljavanje i imaju mandat dijecezanskog biskupa. Kad se radi o kraćim programima, mogu ih ostvarivati i vjeroučitelji kao vanjski stručni suradnici uz uvjet „da su dostatno osposobljeni za vjerski odgoj djece predškolske dobi, o čemu ocjenu donosi dijecezanski biskup“ (*Ugovor*, čl. 6, stavak 4). To znači da se priznaje onaj studij vjeroučitelja koji je uključivao i kolegij religiozni odgoj djece predškolske dobi i metodičke vježbe u vrtićima iz toga kolegija.

Odgojitelji će se trajno educirati kroz individualno i zajedničko usavršavanje sudjelovanjem na:

- stručnim seminarima u organizaciji Nacionalnog katehetskog ureda HBK, nad/biskupijskih katehetskih ureda i Agencije za odgoj i obrazovanje;
- stručnim aktivima i radionicama odgojitelja koji ostvaruju programe vjerskog odgoja u organizaciji nad/biskupijskih katehetskih ureda;
- stručnim aktivima koje organizira Hrvatska konferencija viših redovničkih poglavara i poglavarica (HKVRPP);
- stručnim usavršavanjem u razvojnom centru „Sunčev sjaj – Nazaret“ u Đakovu gdje svoju izobrazbu, odnosno trajno praćenje dobivaju i ostvaruju polaznici „Kateheze Dobroga Pastira“.

Odgojitelji koji će sudjelovati u programu i dalje će se stručno usavršavati u onim znanjima i vještinama koje su im potrebne za provođenje Programa. Ta znanja moći će postizati u vrtiću ili izvan njega u organizaciji Ministarstva, AZOO-a, NKU-HBK, Učiteljskog fakulteta i šire. U tome će dobivati stručnu pomoć i podršku stručnih suradnica vrtića i ravnateljice.

Budući da u procesu odgoja na dijete ne djeluju samo riječi, nego cjelokupno ponašanje i osobnost odgojitelja u tom procesu sazrijevanja profesionalne uloge, odgojitelj u katoličkom

vrtiću treba se uvijek iznova vraćati autentičnim izvorima Evanđelja iz kojega će crpsti snagu za svoj profesionalni rast kroz kvalitetno osmišljeno planiranje, realizaciju i vrednovanje svoga rada.

7. Suradnja s roditeljima

S obzirom na postavljene zadaće vjerskog odgoja, nezaobilazna je uloga roditelja jer su oni „prvi i glavni odgojitelji svoje djece“. Suradnja s roditeljima treba osvijestiti i afirmirati neke temeljne vrijednosti jer su roditelji svojim životom, prožetim ljubavlju prema Bogu i ljudima, uzori svojoj djeci i čitavoj zajednici. Sve te pozitivne vrijednosti odgojitelji i roditelji zajedno grade u odgojnoj skupini i na taj način stvaraju i osiguravaju uvjete za zdravo odrastanje djece.

U odgoju djece roditeljima je potrebna pomoć Crkve i cijelog društva. Jedinstvenost i usklađenost odgojnih djelovanja potrebno je razvijati kroz: individualne razgovore, roditeljske sastanke, uključivanje roditelja u projekte i druge aktivnosti odgojne skupine, formiranje kutića za roditelje (informativni i edukativni), programska suradnja (sudjelovanje za blagdane), radionice te posjet obitelji. Svjesni važnosti suradnje s roditeljima u ostvarenju cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa, svake godine planiramo suradnju s roditeljima na svim razinama zbog što bolje usklađenosti obiteljskog i vrtićkog okruženja i odgoja djece. U tom kontekstu suradnja s roditeljima djece predškolskog uzrasta bit će vidljiva na sljedeće načine:

- dnevne informacije o djeci
- individualni kontakti roditelja s odgojiteljem ili članom stručnog tima
- informiranje roditelja plakatima, letcima, uvidima u dječje radove
- roditeljski sastanci: informativnog tipa, predavačkog tipa, radionice
- druženja djece, roditelja i djelatnika vrtića unutar vrtića i izvan odgojno-obrazovne ustanove (izleti i priredbe).

Uključivanje roditelja u aktivnosti odgojne skupine:

- radionice (izrade kreativnih radova za prodajnu akciju i poklona humanitarnog karaktera)
- sudjelovanje roditelja u organizaciji izleta.

Kutić za roditelje:

- prezentacija dječjeg izražavanja

- ponuda biblijskih, književno-umjetničkih, kao i stručnih sadržaja.

Posjet obiteljima:

- blagdanska druženja
- problemske situacije, materijalna i duhovna pomoć
- blagdanska druženja.

8. Suradnja s vanjskim ustanovama

Cilj suradnje s drugim ustanovama je poboljšanje kvalitete rada vrtića i njegova integracija u širu društvenu sredinu. Ta suradnja zahtijeva uključenost vanjskih stručnjaka, nadležnih institucija, lokalne uprave i drugih društvenih subjekata.

To su također i ustanove koje organiziraju stručno usavršavanje i pružaju stručnu pomoć za odgojitelje, stručne suradnike i ravnatelje vrtića:

- Ministarstvo znanosti i obrazovanja
- Agencija za odgoj i obrazovanje
- Nacionalni katehetski ured HBK i nad/biskupijski katehetski uredi Splitsko – makarske nadbiskupije
- jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
- Učiteljski fakultet Sveučilišta u Splitu
- Gradski ured za kulturu, obrazovanje i sport
- Osnovne škole u područjima gdje se nalaze vrtići
- Župni uredi u područjima gdje se nalaze vrtići
- Gradske knjižnice
- Kazališta i muzeji
- Galerije
- Lutkarske skupine
- Ostali vrtići iz bližeg okruženja
- Gradske četvrti
- Stručno razvojni centar (Dječji vrtić Sunčev sjaj – Nazaret, Đakovo).

9. Vrednovanje Programa

Praćenje kvalitete vrtića i njezin rast događa se stalnom analizom postojeće prakse, uočavanjem i isticanjem dobrih primjera te uočavanjem poteškoća i njihovim kvalitetnim rješavanjem.

Onaj vrtić koji bude provodio *Program katoličkoga vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi*, sukladno vrednovanju i drugih programa u vrtiću, vrednovat će i ovaj Program. To će vrednovanje biti sastavni dio izvješća Godišnjeg plana i programa vrtića.

Program i njegova provedba stručno se savjetuje i nadzire na više razina:

- Nacionalni katehetski ured HBK
- Biskupijski katehetski uredi Splitsko – makarske nadbiskupije
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja RH
- ravnatelj vrtića uz neposrednu pomoć stručnih suradnika
- savjetnici iz NKU-HBK i AZOO-a
- vanjsko vrednovanje provodi NCVOO i Ministarstvo znanosti i obrazovanja
- stručno razvojni centar - Dječji vrtić Sunčev sjaj – Nazaret, Đakovo).

Važnija pitanja vezana za područje vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama rješavaju se na razini Mješovitog povjerenstva Ministarstva znanosti i obrazovanja RH i Nacionalnoga katehetskog ureda Hrvatske biskupske konferencije.

Usmjerenost vrtića na osiguravanje visoke razine kvalitete odgojno-obrazovnog rada, kao i kontinuirana samoprocjena, bit će prisutna tijekom pedagoške godine.

10. Financiranje Programa

Program katoličkoga vjerskog odgoja djece rane i predškolske dobi financira se kao i svi drugi programi koji se ostvaruju u dječjem vrtiću. To znači da troškove snose osnivači i roditelji.

Naime, katolički vjerski odgoj koji se ostvaruje u sklopu cjelodnevnog ili poludnevnog programa u vrtiću njihov je sastavni dio i stoga ne zahtijeva od roditelja nikakvo dodatno sufinanciranje, tim više što ga ostvaruju odgojitelji koji su završili i teološko-katehetsko doškoloavanje.

Ako se u sklopu cjelodnevnog ili poludnevnog programa provodi kraći program vjerskoga odgoja, to isto tako od roditelja ne zahtijeva dodatno sufinanciranje.

Dodatno sufinanciranje mogu imati samo kraći programi koji su izvan redovnoga cjelodnevnog ili poludnevnog vrtićkog programa.

11. Zaključak

Vrtić treba djetetu omogućiti cjeloviti osobni razvoj jer je to pretpostavka dobrog snalaženja djeteta u svijetu koji ga okružuje. U današnjem traženju temeljne odgojno-obrazovne paradigme koja bi jamčila cjelovit odgoj, katolički vrtić teži uspostavi ravnoteže između duhovnog i materijalnog, racionalnog i intuitivnog, kvalitativnog i kvantitativnog. Ovim Programom promišljalo se o stvaranju preduvjeta kako bi se svako dijete razvijalo u svojoj bitnosti, neponovljivosti te u skladu s tim razvijalo znanja, kompetencije i potencijale koje u sebi nosi, ali i vrednote jer bez njih znanja i kompetencije gube značenje.

Djeca jasno daju do znanja što žele od nas: odgojiteljice/odgojitelje koji će im biti dovoljno blizu u svakodnevnim prilikama života da veliki Bog stane u njihova mala dječja srca. Jer ono što Bog traži od nas je – da budemo oruđe u Njegovim rukama tako da sve bude darovano s ljubavlju i da se preko nas širi neizmjerena Božja ljubav svakom čovjeku.

Katekizam Katoličke crkve kaže: „Domaće ognjište osobito je prikladno mjesto za odgoj u krepostima. Dva su osobita iskustva koje trebaju roditelji pružiti svome djetetu: iskustvo svoje međusobne ljubavi i iskustvo zauzetog obiteljskog zajedništva“.

Vrtić je mjesto nadopune obiteljskog odgoja i mjesto novog zajedništva, a vjerski odgoj je temeljen na iskustvu bezuvjetne ljubavi koja je temeljna pretpostavka za zdrav razvoj djeteta. Želimo biti vrtić koji je prepoznatljiv po življenim kršćanskim, a posebno obiteljskim vrijednostima, u kojem će svi sudionici biti otvoreni kreiranju i usavršavanju odgojno-obrazovnih ciljeva, integraciji novih pedagoških ideja te cjeloživotnom obrazovanju svojih djelatnika. Zagledani u Božanskog prijatelja djece, želimo izgrađivati identitet vrtića u kojemu će odnosi među sudionicima odgojno-obrazovnog sustava biti prepoznatljivi po djelotvornoj ljubavi i međusobnom poštovanju i prihvaćanju koji se nadahnjuju na izvorima Božanske ljubavi.

12. Prilozi

12.1. Kanonski mandati i potvrdnice voditelja Programa

Ovomu Programu Dječjeg vrtića prilažemo sljedeće dokumente (preslike):

1. Kanonski mandat, potvrdnica i diploma, Marina Grmoja
2. Kanonski mandat i diploma, Kristina Španjić
3. Kanonski mandat, potvrdnica i diploma, Anka Žuljević
4. Kanonski mandat, potvrdnica i diploma, Lucija Jaganjac

12.2. Popis stručne literature:

- [1]. Biblija (1980.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost
- [2]. Blažević B., Pišković M. (2001.), *Njihovo je kraljevstvo nebesko*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost
- [3]. Cavalletti, S. (2000.), *Il potenziale religioso del bambino da 3 a 6 anni, descrizione di un'esperienza con bambini da 3 a 6 anni*, Roma Citta' nuova
- [4]. Deklaracija o pravima djeteta (1959.)
- [5]. Drugi vatikanski koncil (1972.), *Deklaracija o kršćanskom odgoju „Gravissimum educationis“*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost
- [6]. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (Narodne novine, 63/08 i 90/10), Zagreb, Hrvatski sabor
- [7]. Hrvatski biskupi, *Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri* (1983.), Temeljne smjernice o obnovi religioznog odgoja i kateheze, Zagreb, Hrvatska biskupska konferencija, Kršćanska sadašnjost
- [8]. Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske (2001.), Zagreb, Glas Koncila
- [9]. Hoblaj A./Šimunović M. (ur.), (1999.), *Pustite malene k meni*, Nacionalni skup o vjerskom odgoju djece predškolske dobi u izvanobiteljskim uvjetima, Zagreb, NKU HBK - Kratis
- [10]. Hoblaj, A. (1998.), *Vjerski odgoj djece predškolske dobi*, u: *Kateheza* 20 br. 3, str. 198.
- [11]. Hoblaj, A. (1999.), *Stanje i perspektive predškolskog vjerskog odgoja*, Prilog II. Trogodišnje planiranje vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima, u: *Kateheza* 21 br. 4, str. 319-337.
- [12]. Hoblaj, A. (1995.), *Od zrna do kruha*, Priručnik za odgojitelje i vjeroučitelje uz *Dane kruha*, Zagreb, Školska knjiga

- [13]. Hobljaj, A. (2000.), *Otkrivajmo i upoznajmo svijet zajedno*, Zagreb, Glas Koncila
- [14]. Hobljaj, A. (2001.), *Božićni i uskrsni trenuci*, Vjerski odgoj djece predškolske dobi u suradnji obitelji i vrtića, Zagreb, Glas Koncila
- [15]. Ivan Pavao II. (1994.), *Pismo obiteljima*, Zagreb, IKA
- [16]. Katekizam Katoličke crkve (1994.), Zagreb, HBK – Glas Koncila
- [17]. Kongregacija za kler (2000.), *Opći direktorij za katehezu*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost
- [18]. Konvencija o pravima djeteta (1989.)
- [19]. Montessori, M. (1991.), *La scoperta del bambino*, Milano, Garzanti
- [20]. Montessori, M. (1951.), *Educazione e pace*, Milano, Garzanti
- [21]. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011.), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
- [22]. Nacionalni okvirni kurikulum (2014.), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
- [23]. Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava (1999.), Zagreb, Vlada Republike Hrvatske
- [24]. Opća deklaracija Organizacije ujedinjenih naroda o pravima čovjeka, 1948.
- [25]. Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja i Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece (1991.), Zagreb, Zavod za školstvo RH
- [26]. Program katoličkoga vjerskog odgoja djece predškolske dobi (2001., 2002.), Zagreb, HBK, AZOO
- [27]. Program vjerskog odgoja predškolske djece u izvanobiteljskim uvjetima (1994.), Zagreb, Mali Koncil – Glas Koncila
- [28]. Program religioznoga odgoja djece od 3 do 7 godina po načelima Montessori pedagogije, Kateheza Dobroga Pastira, Zagreb, HBK, 2002.; MZOŠ, 2004.
- [29]. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.), Zagreb, Vlada republike Hrvatske
- [30]. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga
- [31]. Biblija za malene (1997.), Zagreb, Kršćanska sadašnjost
- [32]. Ustav Republike Hrvatske (1992.), Zagreb, Narodne novine
- [33]. Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava (Odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja, str. 33-51) (1999.), Zagreb, Vlada Republike Hrvatske
- [34]. Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine, 10/97, 107/07 i 94/13).

Klasa: 601-02/17-01/06

Urbroj: 2134/01-10-3-01-17-01

Kaštel Kambelovac, 21.03.2017.

Ravnateljica Dječjeg vrtića:

Marina s. Martina Grmoja

Marina s.Martina Grmoja